

Uvod

Trgovina je privredna djelatnost u kojoj pojedinci i poduzeća posreduju između proizvodnje i potrošnje kao kupci i prodavaoci roba u usluga i organizatori tržišta. Trgovina je jedna od najstarijih privrednih djelatnosti. Do pojave trgovine i robne proizvodnje došlo je na prijelazu iz epohe barbarstva u epohu klasnog društva. Razvila se najprije kao vanjska trgovina među raznim plemenima i zajednicama. Društvena podjela rada, privatno vlasništvo i isporuka viška proizvoda doveli su do razvoja trgovine i unutar plemena. Treća društvena podjela rada dovela je do izdvajanja trgovaca i formiranja trgovine kao posebne društvene djelatnosti. Izdvajanju i osamostaljivanju trgovine prethodila je direktna razmjena roba tj. trampa koja je bila rezultat nerazvijenih proizvodnih snaga.

Uslovi nastanka trgovine su:

1. Društvena podjela rada
2. Privatno vlasništvo
3. Višak proizvoda

Nastanak trgovine u pravom smislu riječi vezuje se uz pojavu novca kao općeg ekvivalenta. Trgovac kupuje robu za novac i prodaje za novac. Organizira razmjenu po obrascu Novac - Roba - Novac, a za svoju uslugu obračunava tzv. razliku u cijeni odnosno maržu. Da bi ostvario razliku u cijeni trgovac želi nabaviti robu što jeftinije i prodati je što skuplje. Na taj način dolazi do sukoba interesa između potrošača i proizvođača na jednoj strani te trgovaca na drugoj strani. Stvara se trgovački kapital kao samostalan i najraniji oblik egzistencije kapitala, koji se uvlači u cjelokupan privredni život kao posrednik između proizvođača i potrošača. Trgovina pospješuje razvoj robne proizvodnje i ubrzava raslojavanje društva na eksploatatore i eksploatirane.

Trgovina je odigrala značajnu ulogu u prvobitnoj akumulaciji kapitala jer je pridonijela bržem stvaranju osnovnih uvjeta za prevlast kapitalističkog načina proizvodnje, naročito koncentraciji kapitala u rukama pojedinaca, stvaranju najamnih radnika i stvaranju širokog tržišta za plasman proizvoda.

Najveći trgovci postaju kapitalisti poduzetnici u industriji. Trgovina ruši sve nacionalne barijere i formira jedinstvo svjetske privrede. Trgovina u svim zemljama predstavlja posebnu granu nacionalne privrede. U okviru društvene podjele rada ona se bavi prometom roba te zbog toga često dolazi do poistovjećivanja trgovine i robnog prometa što nije točno. Trgovina nije jedini nositelj robnog prometa nego su to proizvođači, a mogu se u svojstvu nositelja pojaviti i organizirani potrošači. Proizvođači se bave prometom neposredno dok se trgovina prometom bavi kao posrednik. Ona posreduje u procesu razmjene između proizvodnje kao početne i potrošnje kao završne faze društvene reprodukcije. Odvajanjem akta kupnje od akta prodaje prostorno, vremenski i personalno, specijalizacijom proizvodnje i diversifikacijom potrošnje posrednička funkcija trgovine postaje neophodna.

Međunarodna trgovina predstavlja razmjenu dobara i usluga koja tom prilikom prelaze međunarodno priznate granice ili teritorije. U većini zemalja ona stvara značajan dio BDPa. Iako se međunarodna trgovina obavljala tokom dobrog dela istorije čovečanstva (vidi put svile), ona je tokom poslednjih nekoliko vekova dobila na ekonomskom, društvenom i političkom značaju. Industrijalizacija je unapredila prevoz, globalizacija, multinacionalne korporacije, i autsorsing takode imaju značajan uticaj. Rast obima međunarodne trgovine je osnov procesa globalizacije. Međunarodna trgovina je takode i grana ekonomije, i, zajedno sa međunarodnim finansijama, čini širu disciplinu poznatu kao međunarodni ekonomski odnosi.

Razlozi zbog kojih države uopšte učestvuju u međunarodnoj trgovini se mogu podeliti u dvije velike grupe koje na svojevrsan način doprinose ostvarenju koristi od trgovine (Krugman, Obstfeld, 2000). Prvo, države se međusobno razlikuju po različitim obeležjima. Brojni su faktori po kojima se države međusobno razlikuju. Država, kao i pojedinac, može te razlike iskoristiti za specijalizaciju u onim aktivnostima koje relativno najuspešnije obavlja. U istorijskom sledu različiti faktori su imali manji ili veći značaj i uticaj na karakteristike funkcionisanja i razvoja unutar države, ali i na obim, strukturu i specijalizaciju međunarodne trgovine. Ključni faktor koji na početku dvadeset prvog vijeka ima uticaj na obeležja funkcionisanja i razvoja na domaćem i međunarodnom planu je tehnologija. Tehnologija može uticati i na povećanje dohodovne nejednakosti unutar i između država. Drugo, države trguju radi postizanja efekata ekonomije obima u proizvodnji. Ako neka država proizvodi samo određen broj proizvoda ona ih može proizvoditi u većem obimu i uz veću efikasnost nego ako pokušava da proizvede sve ono što je potrebno njenim stanovnicima. Primeri međunarodne trgovine iz realnog sveta pokazuju interaktivnu povezanost oba motiva.